

13. Недошитко І. Р. Українська діаспора США у державотворчих процесах в Україні (1991–2011 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Недошитко Ірина Романівна; Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2013. – 20 с.

14. Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії: [наук. вид.] / В. Б. Свтух, В. П. Трошинський, А. А. Попок, О. В. Швачка. – К.: Фенікс, 2003. – 227 с.

15. Часто П. Вільне слово Американської України. До 120-річчя «Свободи», україномовного видання Українського Народного Союзу, всегромадської газети українців США (1893–2013) / Петро Часто. – Нью-Йорк, 2012. – 816 с.

16. Чекалюк В. В. Преса діаспори США як комунікативний чинник формування ідентичності українців (1939–2005): автореф. дис. ... канд. наук з соц. комун.: спец. 27.00.01 / Чекалюк Вероніка Василівна; Київський національний університет імені Т. Шевченка. – К., 2008. – 13 с.

References

1. Akt proholoshennia nezalezhnosti Ukrainy // Svoboda. – 1991. – Ch.163. – S.1; Verkhovna Rada SSSR vyslovyala nedoviria Kabinetovi ministriv; v Kyievi vidbulasia bahatotysiachna demonstratsiia i perehovory z predstavnykamy RSFSR / UNIAR // Svoboda. – 1991. – Ch.166. – S.1, 9; Verkhovna Rada SSSR pryypnyla dialnist KPSS / UNIAR // Svoboda. – 1991. – Ch.167. – S.1; Vymahaiut nezalezhnosti Ukrainy / UNIAR // Svoboda. – 1991. – Ch.136. – S.1; Derzhavnym praporom Ukrainy zatverdzheno syno-zhovtyi / UNIAR // Svoboda. – 1992. – Ch.20. – S.1; Komiunike pro perehovory mizh delehatsiiami Rosiiskoi radianskoi federativnoi sotsialistychnoi respubliki ta Ukrainy za uchastiu delehatsii Verkhovnoi Rady SRSR // Svoboda. – 1991. – Ch.167. – S.1; Markus V. Rik spodivan, iluzii i borotby / Vasyi Markus // Svoboda. – 1991. – Ch.146. – S.2, 4; Moriaky prysiahaiut Ukraini / UNIAR // Svoboda. – 1992. – Ch.20. – S.1; Nezalezhnist Ukrainy maie pidtverdyty vseukrainskyi referendum / UNIAR // Svoboda. – 1991. – Ch.163. – S.1; Niuiorski shchodennyky pidtrymuit Ukrainu / Dzh. N. // Svoboda. – 1991. – Ch.229. – S.1; Svitova presa shyroko informuje pro Ukrainu // Svoboda. – 1991. – Ch.229. – S.1; Ukraina holosuie za nezalezhnist // Svoboda. – 1991. – Ch.228. – S.1; Ukraina proholosyla nezalezhnist; Verkhovna Rada Ukrainy pryiniiala usi vymohy RUKhu; L. Kravchuk vystupyv z Komunistychnoi partii / UNIAR // Svoboda. – 1991. – Ch.163. – S.1; Chasto P. My maiemo shansy, a shcho maiut vony? / Petro Chasto // Svoboda. – 1991. – Ch.146. – S.2.

2. Ameryka vyznaie nezalezhnu Ukrainu // Svoboda. – 1991. – Ch.228. – S.1; Hubernator Ohio pidpysav rezoliutsiiu vyznannia nezalezhnosti Ukrainy // Svoboda. – 1991. – Ch.229. – S.1.

3. Bilia 90 vidstotkiv naseleння aproube derzhavnist // Svoboda. – 1991. – Ch.229. – S.1.

4. Vseukrainskyi referendum: 25 rokiv potomu // NOVAhazeta. – 2016. – №44 (401). – S.11; Klokun L. Vseukrainskyi referendum: maizhe chvert stolittia potomu / Lesia Klokun // NOVAhazeta. – 2015. – №46 (354). – S.17; Piat rokiv tomu zbulasia odvichna mriia nashoho narodu pro derzhavnu samostiinist Ukrainy // Svoboda. – 1996. – Ch.161. – S.3–6.

5. Herehova S. Stanovlennia ukrainskoi presy u USA (do 120-riichchia zasnavannia chaspysu ukrainskoi hromady «Svoboda») / Svitlana Herehova // Pytannia istorii Ukrainy. – 2013. – №16. – S.96–101.

6. Hnyr D. Khto i shcho halmaie rozsliduvannia rozstriliv na Maidani / Dmytro Hnyr // NOVAhazeta. – 2017. – №7 (412). – S.8; Chervonenko V. Minsk-2: shliakh u nikudy / Vitalii Chervonenko // NOVAhazeta. – 2016. – №7 (412). – S.7.

7. Hnyr T. Bomba! Novyi skandal dovkola Petra Poroshenka / Taras Hnyr // NOVAhazeta. – 2016. – №45 (402). – S.6; Chasto P. Zminy nastanut, bo vony nemynuchi / Petro Chasto // Svoboda. – 2016. – №52/1. – S.1, 4.

8. Hubarets V. V. Ukrainka etnichna presa USA ta Kanady (1945–1994 rr.): osoblyvosti vysvitlennia ukraino-amerykanskyykh vzaiemyn: avtoref. dys... kand. filol. nauk: 10.01.08 / Vasyi Vasylovych Hubarets; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. – K., 2007. – 20 s.

9. Homotiuk O. Ye. Idei ukrainskoi derzhavnosti v ukrainoznavchyykh doslidzhenniakh ukrainskoi diaspory mizhvoiennoho periodu / O. Ye. Homotiuk // Diaspora yak chynnyk utverdzhennia derzhavy Ukrainy u mizhna rodniy spilnoti: Zb. dopovidei. – Lviv: Spolom, 2006. – S.128–136.

10. Homotiuk O. Ukrainka diaspora SSHA u protsesakh ukrainskoho derzhavotvorennia: perspektyvy doslidzhennia / Oksana Homotiuk, Iryna Nedoshytko // Mandrivets. – 2014. – №5. – S.48–53.

11. Istorii ukrainskoi emihratsii: Navchalnyi posibnyk / za red. B. D. Lanovyka. – K.: Vyscha shkola, 1997. – 520 s.

12. Merfi N. Ukrainka diaspora v USA: zberezhenia tradytsii natsionalnoi kultury: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 / Nataliia Hryhorivna Merfi; M–vo osvity i nauky Ukrainy, Donetskyi natsionalnyi universytet. – Donetsk, 2006. – 19 s. – Bibliohr.: s.16–17 (10 nazv).

13. Nedoshytko I. R. Ukrainka diaspora USA u derzhavotvorchyykh protsesakh v Ukraini (1991–2011 rr.): avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 / Nedoshytko Iryna Romanivna; Ternop. nats. ped. un-t im. Volodymyra Hnatiuka. – Ternopil, 2013. – 20 s.

14. Ukrainka diaspora. Sotsiolohichni ta istorychni studii: [nauk. vyd.] / V. B. Yevtukh, V. P. Troshchynskiy, A. A. Popok, O. V. Shvachka. – K.: Feniks, 2003. – 227 s.

15. Chasto P. Vilne slovo Amerykanskoi Ukrainy. Do 120-riichchia «Svobody», ukrainomovnoho vydannia Ukrainskoho Narodnoho Soiuzu, vsehromadskoi hazety ukrainsiv USA (1893–2013) / Petro Chasto. – Niu-York, 2012. – 816 s.

16. Chekaliuk V. V. Presa diaspory USA yak komunikativnyi chynnyk formuvannia identychnosti ukrainsiv (1939–2005): avtoref. dys. ... kand. nauk z sots. komun.: spets. 27.00.01 / Chekaliuk Veronika Vasyilivna; Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni T. Shevchenka. – K., 2008. – 13 s.

Bilovus L. I., Candidate of Philological Sciences, Association Professor, Ternopil National Economic University (Ukraine, Ternopil), Lesya_Bilovus@i.ua

The role of Ukrainians in the United States in establishing the statehood of Ukraine (on the materials of the diaspora's Ukrainian periodicals)

The Ukrainian Diaspora, having actively participated in the public life of the country of residence, also contributed to the establishment of a positive image of Ukraine in the world and received additional opportunities to help the homeland. Each subsequent wave of emigration in this country played a significant role in contributing to the revival of the Ukrainian state. Ukrainian-language periodicals of Ukrainians in the United States became the platform for discussions and the disclosure of the real state of affairs in the Ukrainian SSR and the launch pad for the further formation of an independent Ukraine. The research is devoted to the analysis of materials of periodicals of the Ukrainian diaspora in the United States regarding the role of the Ukrainian diaspora in the affirmation of the Ukrainian independent state. The Ukrainian diaspora, through a wide network of Ukrainian-language periodicals, promoted the process of Ukrainian state-building, transformations in the socio-economic, cultural and spiritual sphere, and the integration of modern Ukraine into European space.

Keywords: Ukrainian periodicals, Ukrainian diaspora, independence, Ukraine.

* * *

УДК 32:930.1

Буковський І. В.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії, музеєзнавства і культурної спадщини, Національний університет «Львівська політехніка» (Україна, Львів),
ivan.armia@gmail.com

ДЕЯКІ МОМЕНТИ МОРАЛЬНОГО НОРМУВАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ЕТИЦІ МУЗЕЙНОГО ПРАЦІВНИКА

Проблема морального регулювання пам'яткоохоронної діяльності, практики роботи окремих музеїв і музейних корпорацій загалом все більше встас в порядок денний охорони історико-культурної і природної спадщини людства. Вирішення цієї проблеми пройшло певний історичний період і нараховує декілька етапів. Це в кінці XIX – на початку XX ст. склалися перші міжнародні конвенції, які мали унормувати поведінку воюючих сторін в військових конфліктах заради збереження історико-культурної спадщини. З того часу зроблено дуже багато в межах національних корпорацій пам'яткоохоронців, підсумком цього стало прийняття низки міжнародних етичних кодексів.

Моральне регулювання діяльності представників пам'яткоохоронної сфери зараз здійснюється за допомогою найуніфікованіших кодексів. Наприклад, кодекс музейної етики від ІКОМ, який охоплює всі види музейної і пам'яткоохоронної діяльності. Також, увага до цієї теми, дискутується ще й тим, що в сучасних умовах музеї і пам'яткоохоронні установи все більше комерціалізуються, переходять на самоокупність і включення в глобальну систему туризму і рекреації. Життя ставить нові виклики і теми для морально-етичного регулювання музейних корпорацій.

Ключові слова: морально-етичне регулювання, Кодекс музейної етики, національна культурна спадщина, професійна етика, професія.

Взявшись за висвітлення цієї теми, яка є, безумовно, вельми актуальною, слід зосередитися, як мінімум, на двох проблемах. Треба визначити: А) Що таке професія і професійна етика?; Б) Як виглядає моральне регулювання в професійних музейних корпораціях. Почнемо з першої проблеми, визначимось з тим, що ми маємо на увазі, коли вживаємо поняття «професія» і «професійна етика». Навряд чи слід зараз когось переконувати у справедливості твердження про те, щолюбий вид людської діяльності обов'язково має моральний вимір. І це не залежить від того пов'язана ця діяльність з людьми чи ні. На сьогодні це вже стало аксіомою. Виходячи з цього, професійна діяльність людей незалежно від галузі реалізації претендує на моральне осмислення і усвідомлення, оцінку і регуляцію. Люба трудова діяльність повинна співвідноситись з моральними питаннями, які є важливими і принциповими для кожного суспільства і в кожному конкретну історичну епоху. І тут ясно, що кожна професія представлена людьми, що підпорядковуються загальноприйнятим моральним нормам. Ці люди також поділяють певні універсальні цінності. Крім того, вони ще, крім цих універсальї, орієнтуються на цінності нижчого характеру, такі як релігійні, національні, політичні ціннісні пріоритети. Це стосується усіх людей, що займаються трудовою діяльністю [2].

Певні проблеми виникають тільки у разі спроби проаналізувати моральні особливості чого чи іншого роду діяльності (професії). Етика діяльності, як такої (професійної етики), не може являти собою самодостатню нормативну цінність, оскільки позбавлена фіксованого суб'єкта дії, а відтак, суб'єкта відповідальності.

До прикладу розкладемо пам'яткоохоронну, музейну справу. У самому загальному плані етично осмислюється в контексті наступних проблем: це збереження історико-культурної спадщини, питання збору, утримання, реєстрації і експонування цих цінностей, наукові дослідження в діяльності, участь музейних і пам'яткоохоронних установ в розвитку туристичної і рекреаційної галузі і безліч інших. Іншими словами, це все ті питання, якими займаються музейники. І як тільки ми спробуємо виокремити в окрему складову професійну етику умовного пам'яткоохороця або типової пам'яткоохоронної установи, ми стикнемося з проблемою визначення професійної специфіки цього роду діяльності: виявиться велика кількість професій і спеціальностей, що складають «корпус пам'яткоохоронців». Сама діяльність буде визначатися вкрай узагальненим чином, що тягне за собою застосування в значній степені розмитих етичних формулювань оцінок, і в кінцевому підсумку моральна регуляція просто втрапить всілякий сенс.

Звідси випливає, що для моральної оцінки, щоб виявити етичний вимір будь-якої діяльності, події або процесу, потрібен його активний носій або суб'єкт, який

діє чи бездіє, і тим самим викликає реальні наслідки. В цьому сенсі для етики основним питанням моральної аналітики того чи іншого виду людської діяльності постає встановлення діючого суб'єкта, який міг би набути статус морального, тобто такого, що включений в моральну нормативність і взаємодіючий з нею. Для професійної етики таким моментом стає дефініція поняття «професія». Іншими словами, визначення того великого числа суб'єктів, діяльність яких має очевидний моральний вимір і які здатні в конкретному професійному полі морально діяти. Але, в свою чергу, і генерує моральну нормативність. В доповнення до виділення морального суб'єкта необхідний опис специфіки його діяльності і тих умов, в яких вона здійснюється – все це для того, щоб сформулювати моральні очікування і вимоги до суб'єкта.

Необхідність формулювання дефініції професії диктується ще й тим, що не всі види людської діяльності має етично значимий компонент. В даному випадку перед нами не стоїть питання про розмежування між різними видами діяльності на підставі того, що підпадає, а що не підпадає під визначення професії. Багато професій постійно знаходяться в русі, в ситуації становлення і самовизначення, і говорити про те, що тільки суто професійні спільноти мають право на повну моральну нормативність, було б безвідповідально в стосунку до окремих сфер життя і самого суспільства в цілому.

Існує безліч варіантів визначень професії. В якості робочого підходу для визначення цієї категорії можна запропонувати ідею американського філософа-етика Річарда Т. де Джорджа. В своїй праці «Ділова етика» він відзначає, що «тенденція до спеціалізації мотивувала окремі групи людей проголосити себе в якості групи особливих професій, домагатися престижу і багатства, які ідентифікувались приналежністю до таких вільних професій. Професіоналізм і групи вільних професій породили особливі проблеми з точки зору етики. Швидко зростання таких груп робить ці проблеми все більш нагальними» [3, с. 817].

Де Джордж історично пов'язує формування професій з появою так званих «вільних професій». В число вільних професій входять ті види людської діяльності, які крім задоволення особливих професійних вимог мають одну спільну особливість – вони в своєму роді гарантують виживання людської спільноти і підтримку порядку в ній. Саме тому він відносить до числа основних вільних професій наступні: лікар, правник, інженер і викладач. При цьому де Джордж також вказує і на наступний момент: «Які б види діяльності не характеризувалися як вільні професії і яку б роль вони не грали в суспільстві, учасниками цих професій завжди є люди і членами таких груп спеціалістів також завжди є люди. Учасники таких професій виступають в цій ролі в першу чергу як люди і лиш в другу чергу як члени професійних груп. Тому не існує особливої етики, яка дозволяла б особам вільних професій в якості таких робити те, що іншим робити аморально» [3, с. 818].

Згадані вище ці чотири професії складувалися ще в Середні віки (крім них існували професії священика і солдата, однак останні дві, строго кажучи, перестають бути професіями в Новий час) і саме вони вимагають особливого до себе ставлення з боку суспільства. По-перше, ці професійні спільноти достатньо автономні від

самого суспільства і державного регулювання: вони самі собі встановлюють внутрішні професійні стандарти, в тому числі і поведінкові (моральні). Це пов'язано з цілим рядом причин. Існування вказаних професій є результатом багаторічного і систематичного професійного навчання їх членів; входження в професію супроводжується набуттям вузькоспеціалізованих і важкодоступних знань, а допуск до практики здійснюється як правило, колегіальним професійним органом. Крім того, представники цих професійних спільнот встановлюють жорсткі внутрішньо-професійні правила. Іншими словами, саме ці види діяльності і є професіями в повному сенсі цього слова; або ж можна передбачити, що в основному тільки вказані види діяльності можуть вважатися професіями. На користь цього виступає і той факт, що тільки ці професії мають внутрішню систему моральної регуляції, на відміну від інших. Остання обставина, правда, не означає, що форма людської діяльності, яка має явний етичний вимір і власну унікальну нормативність, може вважатися професією по визначенню.

Уже згадуваний де Джордж звертає увагу на те, що «тенденція до спеціалізації спонукає все більше і більше груп ідентифікувати себе в якості вільних професій», що в свою чергу ставить професійну етику перед структурною дилемою: чи є різниця між професією і професіоналізмом, між професіональним самовизначенням і визначенням і спеціалізацією [3, с. 819].

Професіонал – це, очевидно, людина, яка виконує свою роботу на високому рівні, і для нього ця робота і є основним джерелом доходів. Це визначення не суперечить ідеї професії, по крайній мірі, логічно. Чи означає це, що любий професіонал і люба професійна діяльність пов'язані зі специфічною моральною нормативністю в своїй діяльності? Безумовно, професіонали незалежно від галузі стикаються з моральними проблемами, і моральний вибір навряд чи можливо відмінити для конкретних сфер діяльності. Однак, чи є у професіонала необхідність в специфічному моральному регулюванні своєї діяльності або ж цитуючи все того ж де Джорджа: «Чи стануть сантехніки краще виконувати свою роботу, якщо їх визнають належними не до визнаного ремесла, а до вільної професії?» Чи стануть лікарі свої обов'язки виконувати гірше, якщо їх рід діяльності причислять не до вільної професії, а до ремесла? [3, с. 821].

Ця ділянка виявляється своєрідним гордієвим вузлом професійної етики у тому сенсі, що саме її вирішення визначає межі власне етичного в професійній сфері: точно визначення професії або ряду діяльності, що вимагає окремого і більш точного (в порівнянні з іншими видами діяльності) морального регулювання, повинне гарантувати захищеність своєї професії від делітантизму і волонтаризму суспільства в стосунку цієї діяльності, а для суспільства – краще і чесніше служіння представників цієї професії.

Виходячи з цього, очевидно, слід розглянути як здійснюється моральне регулювання в безпосередньо професійних музейних спільнотах. Вище ми уже з'ясували, що професіоналізм, тема професії і етика тісно пов'язані. В буквальному сенсі визначення професії означає виявлення в тій чи іншій діяльності явної моральної складової, що має велике значення як для самого професійного товариства, так і для суспільства в цілому [5].

Музейна спільнота виступає саме таким прикладом. Протягом цілого ХХ століття, на початку ХХІ ст. продовжується процес становлення професії «музейника». Але навіть на сьогоднішній день серед фахівців немає єдиної думки про те, що А) чи можна відносити представників музейної спільноти до конкретної професії, Б) чи склалося єдине професійне поле в сфері музейної роботи, В) яким чином можна виділити якийсь ідеальний професійний тип співробітника музею, який міг би біти однозначно відділений від великої кількості тих професій і спеціальностей, які загалом і складають музейну спільноту (мистецтвознавці, історики, реставратори, архівісти, дизайнери, адміністратори, екскурсоводи та ін.).

Спостерігаючи процес самовизначення музейної спільноти з точки зору професіоналізації і внутрішньої рефлексії спільноти, можна відзначити декілька значних для професійної етики моментів, які в якомусь сенсі міняють наше розуміння стосунків професії і професійної моральної нормативності.

Наприклад, ще в 1988 р. американський музейний журнал *Museum news* опублікував спеціальний випуск «Етика і професіоналізм» [7, с. 115].

В цьому випуску один із авторів, Стівен Вейль, стверджував, музейні етичні кодекси і їх застосування надають переконливість твердженню, що музейна робота – дійсно професія. Ця точка зору знайшла підтримку у групи фахівців в тому ж номері. Відповідальність перед громадськістю (найголовніше – усвідомлення цієї відповідальності членами професії) розглядається ними як фундамент для професії загалом і музейної професії зокрема. Окрім того, музей, як правило, розуміється як спеціальний інститут, який дає додатковий вимір соціальної відповідальності працівників музею [4, с. 51].

До речі, слід зазначити, що саме професіоналізм і соціальна відповідальність, в свою чергу, виявляють потребу в певному інструментарії, який міг би регулювати діяльність працівників музеїв. Цим інструментарієм виступають етичні кодекси. Бо саме цей інструментарій повинен використовувати чітко встановлену і прописану моральну нормативність, тобто ті правила, що повинні регулювати дії музею і його співробітників. Разом з тим, сам по собі моральний кодекс не має органів влади, і так само і джерела своєї дії. Любий з кодексів стає ефективним тільки при наявності особливої прихильності і бажання професіоналів відповідати цьому кодексові в своїх діях. У випадку з музеями питання про самовизначення було запропоновано вирішувати виходячи з тих глобальним питань, котрі музейна спільнота фактично поставила про роль музею в суспільстві. Професійна спільнота, виявивши моральну нормативність у вигляді кодексів, констатувала зацікавленість музею в глобальній рефлексії про сенс і цілі музейної діяльності в контексті діяльності соціальних інститутів загалом.

Таким чином, і це можна стверджувати однозначно, **музейна етика стає однією з професійних етик**. Статут Міжнародної ради музеїв (ІКОМ) визначає музейну професію як таку, що складається з «усіх співробітників музеїв або пов'язаних з ними установ, які отримали спеціалізовану технічну або академічну освіту або володіють еквівалентним практичним досвідом, і які визнають принципи кодексу професійної етики» [6, с. 8].

Як видно, тим самим визнається той факт, що професійна ідентичність встановлюється не тільки через спільним предмет і поле діяльності, наявність специфічної освіти, але й через моральні нормативні чинники, що виражаються в етичних кодексах. З цим пов'язана одні із особливостей етичних кодексів, яка полягає в тому, що окрім відмежування професії від інших видів діяльності, етичні кодекси виражають тенденцію професіоналів дивитися вглиб своєї системи, звертати увагу на те, що відбувається в музеї, – формувати єдине професійне поле на основу власних уявлень і сутності музейної діяльності. Загалом ця тенденція знаходить своє віддзеркалення, по-перше, в акценті на структуру і організацію музейних кодексів, а по-друге, в описі змісту обов'язків професіоналів музейної спільноти [1, с. 6–17].

Досліджуючи проблеми морально регуляції, було дуже цікаво звернути увагу на той факт, що етичні кодекси з'являються в музейному середовищі достатньо давно, що може свідчити про значний і постійний інтерес представників професійної спільноти до питань внутрішнього конструювання професії. Найстаріша із відомих публікацій про музейну етику відноситься до 1898 р. Асоціація німецьких музеїв стала першою національною організацією, яка прийняла і опублікувала етичний кодекс. В 1918 р. вона опублікувала кодекс поведінки в стосунку предметів мистецтва. Американська асоціація музеїв (ААМ) опублікувала свій перший кодекс в 1925 р. Цікавим є той факт, що цей кодекс основний акцент робив на стосунках між робітником, директором і управлінським органом. Він не використовує термін «професійний». Терміни «професійний» і «музейні працівники» з'являються в ньому лише в 1978 р. у зв'язку з підвищеною увагою до обов'язків музейних працівників. Все це підтверджує той факт, що самовизначення професії і її внутрішнє визначення радикально відстає від суттєвих атрибутів професії: моральна нормативність співробітника музею виникає значно раніше, ніж ідея про те, що «музейник» може бути професією.

На початку 1970–х років в США виникає багато дискусій суперечок стосовно можливості вилучати з музеїв предмети і їх можливий продаж. В результаті питання етики знов постали в порядку денному. В 1974 р. був опублікований спеціальний випуск *Museum news*, присвячений етичній проблематиці. В тому ж році була створена дослідницька група для перегляду і оновлення старого кодексу. Новий кодекс був опублікований уже в 1978 р. [7]. В цей самий період кодекси музейної етики були прийняті у ряді інших країн – Новій Зеландії, Великобританії (1978 р.), Канаді і Ізраїлі (1979 р.), Австралії (1982 р.). Цікавим є те, що у всіх великих англомовних країнах кодекси були розроблені в той же час. Це показує досить сильне розповсюдження ідей, що виступають за спільну мову і спільну професійну культуру. На міжнародному рівні найважливішою подією стало прийняття **Кодексу професійної етики** на 15-й сесії Генеральної конференції ІКОМ в Буенос-Айресі, Аргентина, в 1986 р. Ґрунтується він в основному на кодексах ААМ (1978 р.) і Асоціації Музеїв (1983 р.) [6, с. 11].

Провідна роль в створенні багатьох спеціальних цільових кодексів для різноманітних спеціалізацій в музеї історично належить США. Перший з таких

кодексів стосувався роботи реставраторів. В 1963 р. американська група Міжнародного інституту охорони опублікувала стандарти практики і професійних відносин реставраторів, відомі також як звіт Мюрєя Піса (Murray Pease Report). Кодекс був адаптований в 1967 р. і опублікований американський Інститутом охорони як кодекс етики для реставраторів. Нова версія була опублікована в 1980 р. як Кодекс етики і стандарти практики. Інші спеціалізовані кодекси Американської асоціації музеїв висвітлюють етичну поведінку куратора (прийнятий в 1983 р.), музейного педагога (прийнятий в 1989 р.), спеціаліста по зв'язках з громадськістю (прийнятий 1984 р.). В 1982 р. Асоціація прийняла свій етичний кодекс для музейних магазинів. В 1991 р. Кодекс етики музейного навчання був запропонований Міжнародному комітету з підготовки кадрів ІКОМ.

Завжди найбільше дискусій викликало створення етичних норм для такого виду музейної діяльності як комплектування. В 1971 р. ІКОМ опублікував свій етичний кодекс придбання, який в подальшому був включений в кодекс ІКОМ в 1986 р. Далі зібрання археологічного матеріалу вже було предметом певних правил, сформульованих на Міжнародній конференції за розкопками в 1937 р. В 1976 р. Кодекс етики і стандарти дослідницької діяльності був прийнятий Американською професійною спілкою археологів. В цих документах принцип збирання і небезпека знищення матеріалів артефактів при проведенні некомпетентних розкопок розглянуті особливо ретельно [8].

Принагідно слід відзначити, що художні музеї були самими першими з музеїв, які сформулювали конкретні етичні кодекси. В 1966 р. Асоціацією директорів художніх музеїв США був прийнятий спеціальний кодекс для художніх музеїв. В подальшому він був оновлений в 1972 р. і 1981 р. Музей університету Пенсільванії був першим музеєм, котрий прийняв власні внутрішні етичні принципи.

Однак, не дивлячись на активну розробку і прийняття професійних кодексів, музейні кодекси часто–густо акцентують увагу на локальних проблемах музейної спільноти, очевидно найбільш конкретних моментах професійної музейної діяльності. Так більшість кодексів одноголосно і категорично виключають торгівлю з професії. Менш одностайні вони в питаннях, що стосуються приватного колекціонування. Наприклад, згідно Кодексу професійної етики від ІКОМ, жоден із працівників музею не має права займатися торгівлею. В той же самий час має право мати власну колекцію дотримуючись деяких правил. Повну заборону на колекціонування, як правило, можна зустріти в старих кодексах. Ця заборона була названа «старим правилом» і з'являється наріжним каменем музейної етики у минулому столітті. До речі, ця заборона була типовою для багатьох країн першого етапу професіоналізації в музейній сфері. В кінці XIX – на початку XX ст. багато керівних посад в музеях розглядалися як другорядні, як додаток до основної діяльності. До початку XX ст. директор художнього музею дуже часто сам був художником. У зв'язку з цим, необхідно було чітко відмежовувати музейну професію від світу колекціонерів, художників, дилерів і т.д.

Але після того, як була створена музейна робота як повноцінна професія, правила, що стосуються

приватного колекціонування, можна було сформулювати у більш стриманій формі. У зв'язку з цим, цікаво зауважити, що у новітньому кодексі Американської асоціації музеїв приватне колекціонування практично не розглядається як серйозна проблема. Проте в 1990–і виникає новий актуальний елемент професійних кодексів для музейників. Це конфлікт між цінностями і цілями бізнесу та керівництва і культурою на основі традиційних підходів до музею. Не випадково британські і американські асоціації музеїв вважають за необхідне регулярно оновлювати існуючі кодекси [9].

І так, як показує розгляд історії формування і інституалізації фаху «музейника» як професіонала дозволяє виділити декілька аспектів, які проявляються в тенденції до використання етичних кодексів, і вплив цього на перетворення музейної діяльності в професію. **Таким чином, в музейному середовищі етичні кодекси покликані вирішувати наступні задачі:**

- А. Керівництво професійною спільнотою;
- Б. Захист музеїв і їх цінностей від зовнішніх факторів;
- В. Класифікація і дефініція агентів спільноти.

Вказані три позиції дозволяють однозначно відповісти на питання про те, чи являється музейна спільнота спільнотою професіоналів. Ба більше чи може музейна діяльність трактуватися в якості професії. Виділення унікального суб'єкта дії, присутність постійних форм практики, стандарти роботи і поведінки, що склалися і артикулюються і найголовніше – все це вказує на той значний вплив, який морально-нормативний вимір впливає на формування і визнання професії.

Список використаних джерел

1. Богуславський М. Міжнародна охорона культурних цінностей. Охорона культурної спадщини. Зб. міжнародних документів. – К.: Артк. 2002.
2. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gracheru62narodru/Weber/Politics.htm>.
3. Де Джордж Р. Т. Делова етика. – М., 2003.
4. Ігнаткін І. Охорона пам'яток мистецтва і культури. – К.: Вища школа. 1990.
5. Прибета І. В. Міжнародна охорона культурної спадщини. – К., 2002.
6. Кодекс музейної етики від ІКОМ // Наукові записки Державного природознавчого музею. – 2007.
7. Mensch P. V. Towards methodology PHD thesis, University of Zagreb, 1922 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.otherspace.co.uk/students/simoncaslaw/thesis/standarts/PVNetics PHD.htm>.
8. Тимошенко Н. Ділові культури в міжнародному бізнесі. – К., 2011.
9. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування. – К., 1999.

References

1. Boguslavs'kyj M. Mizhnarodna ohorona kul'turnyh cinnostej. Ohorona kul'turnoi' spadshhyny. Zb. mizhnarodnyh dokumentiv. – K.: Artek. 2002.
2. Veber M. Protestants'ka etyka i duh kapitalizmu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://gracheru62narodru/Weber/Politics.htm>.
3. De Dzhordzh R. T. Delovaja jetika. – M., 2003.
4. Ignatkin I. Ohorona pam'jatok mystectva i kul'tury. – K.: Vyshha shkola. 1990.
5. Prybjeta I. V. Mizhnarodna ohorona kul'turnoi' spadshhyny. – K., 2002.
6. Kodeks muzejnoi' etyky vid IKOM // Naukovi zapysky Derzhavnogo pryrodoznavchogo muzeju. – 2007.

7. Mensch P. V. Towards methodology PHD thesis, University of Zagreb, 1922 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.otherspace.co.uk/students/simoncaslaw/thesis/standarts/PVNetics PHD.htm>.

8. Tymoshenko N. Dilovi kul'tury v mizhnarodnomu biznesi. – K., 2011.

9. Chmut T. K. Etyka dilovogo spilkuvannja. – K., 1999.

Bukovskiy I. V., Ph.D., assistant professor of History, Museology and Cultural Heritage, National University «Lviv Polytechnic» (Ukraine, Lviv), ivan.armia@gmail.com

Some moments of moral administration in the professional ethics of museum employee

The problem of moral regulation of a memorial protection activity, work practices, individual museum and museum corporations at all increasingly appears on the agenda for the protection of historical, cultural and nature heritage of humanity. The problem solving has come a long historical period that has several stages. The first international conventions have built in the end of the 19th century – at the beginning of the 20th century. It could moderate the behavior of the belligerents in military conflicts for conservation historical and cultural heritage. Since those times they have been making a lot in the national corporation and memorial guards sphere. As a result was the adoption of a number of international ethical codes.

Nowadays, the moral regulation of memorial guards' activity carries out with the help of the most unified codes. For example, codex of museum ethics by ICOM covers all kinds of museum and memorial protection activity. Also, the attention to this problem is dictated by the fact that museums and memorial protection establishments are increasingly commercialized in the modern world. They pass to self-sufficiency and inclusion in the global system of tourism and recreation.

Life gives us new challenges for the moral and ethical regulation of museum association.

Keywords: moral and ethical regulation, codex of museum ethics national cultural heritage, professional ethics, profession.

* * *

УДК 338.43(477):339.13

Ігнатенко М. М.,
доктор історичних наук, професор кафедри загальної історії, правознавства та методик навчання, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди» (Україна, Переяслав-Хмельницький), 8117836@ukr.net

АДАПТАЦІЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ДО СВІТОВОГО ПРОДОВОЛЬНОГО РИНКУ: СУТНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН

Проаналізовано спроби адаптації аграрної галузі України (після проголошення незалежності) до світового продовольчого ринку. З'ясовано, що головною проблемою було переведення економіки з командних засад господарювання до ринкових. Ринку перестав обслуговувати економіку чи навіть її окрему локальну ділянку, а став координувати виробництво і всю економіку, управляти нею. Відповідно, і аграрний ринок почав виступати системою установ, методів і ресурсів, головним завданням яких була координація та управління агропромисловим виробництвом країни на основі обмінних процесів, з метою задоволення споживчих потреб її громадян. Доведено, що вітчизняні продуктові ринки часто діяли спонтанно, були позбавлені зовнішнього цілеспрямованого впливу та формувалися в умовах «ініціації» реальних потоків товарів та послуг. Державі проблему адаптації української аграрної галузі до світового продовольчого ринку вирішити так і не вдалося. В процесі роботи використувувались загальнонаукові та спеціальні принципи: науковості, історизму, об'єктивності, системності, плоралізму.

Ключові слова: аграрна галузь, ринкова економіка, реформи, продовольчий ринок, аграрна політика, експорт, селянство, економічна криза.

Аграрний ринок – як одне з найдавніших явищ економічного життя, а відтак людської цивілізації взагалі (першими предметами обміну були результати праці землеробських і скотарських племен), потребував відродження та формування в Україні після проголошення незалежності у 1991 році. В Україні